

Polycynotat – EUs politikk innen inkludering

August 2024

Innledning

EUs arbeid innen inkludering kan grovt deles inn i to: Overordnede politiske føringer, og konkrete tiltak som har sin opprinnelse i disse politiske føringene. I dette notatet gis en kort gjennomgang av begge, med hovedfokus på konkrete tiltak som er relevante for aktører i Norge (enkelte tiltak er kun relevante for EU-medlemsland, eksempelvis tiltak finansiert gjennom strukturfondene). I tillegg, med utgangspunkt i bestillingen, vil politikk som omfatter barn og unge fremheves.

EUs kompetanse (myndighet) til å skape lovverk og tiltak er overført fra EUs medlemsland, og det varierer fra politikkområde til politikkområde hvor mye EU rent faktisk har anledning til å gjøre. Eksempelvis har EU fullstendig myndighet til å regulere EUs tollunion, mens medlemslandene har beholdt full myndighet til å regulere sin egen kulturpolitikk.

Sosial inkludering er et sakskompleks som naturlig beveger seg på tvers av flere politikkområder, og det er derfor et stort spenn i hva slags tiltak EU har kompetanse til å gjennomføre. Det er imidlertid verdt å merke seg at ettersom inkludering er en av EUs grunnverdier (jf. artikkel 2 i Traktaten om Den europeiske union (TEU)), har alt EU foretar seg i utgangspunktet også aspekter av sosial inkludering.

EUs overordnede politikk

Som nevnt innledningsvis traktatfestes likeverd, menneskerettigheter, minoriteters rettigheter og så videre i TEU artikkel 2¹.

På bakgrunn av denne har EU utformet en såkalt søyle av sosiale rettigheter (EU pillar of social rights²), som identifiserer 20 områder, inndelt i tre kategorier (*like muligheter og tilgang til arbeidsmarkeder*, i grønt under; *rettferdige arbeidsforhold*, i gult under; og *sosial beskyttelse og inkludering*, i magenta under) hvor EU ønsker å arbeide for inkludering og sosiale rettigheter. Illustrasjon fra EU-kommisjonen:

---

¹ https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu_2012/art_2/oj

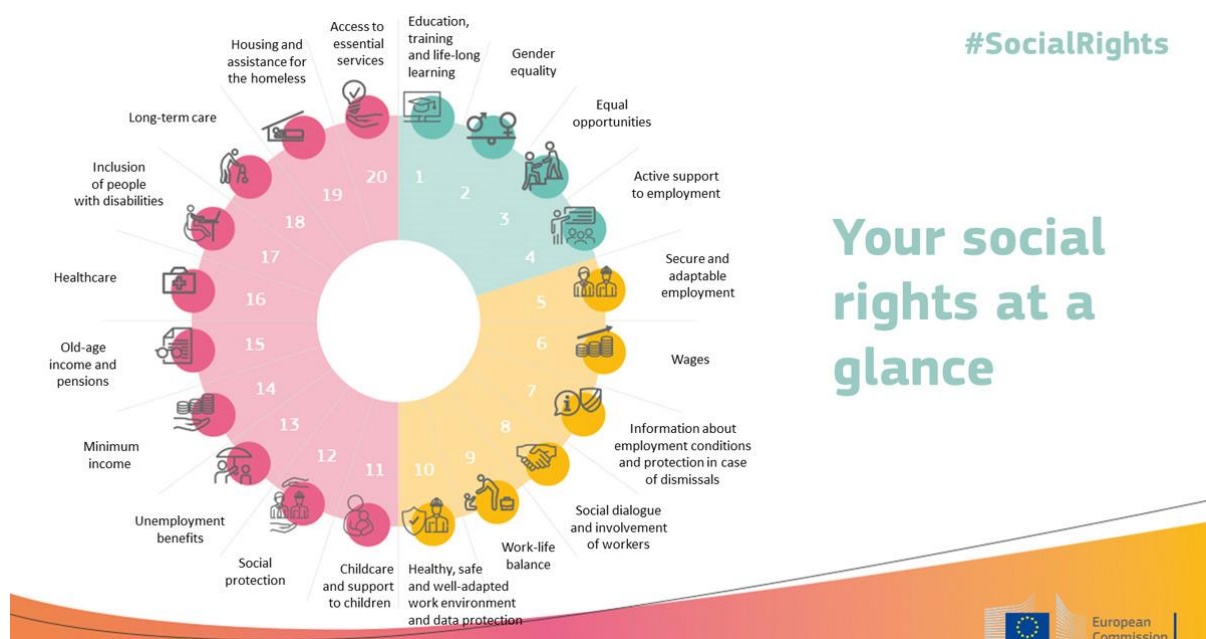
² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1226&langId=en>

OSL®REGION

European Office

#SocialRights

Denne søylen og de 20 områdene som identifiseres har igjen gitt opphav til EUs handlingsplan for søylen, som operasjonaliserer prinsippene og definerer de konkrete tiltakene som følger, med en rekke mål som skal nås innen 2030 (med tre hovedmål: 78% av befolkningen i arbeid, 60% av voksne i opplæring i løpet av hvert år, og en reduksjon på minst 15 millioner innbyggere som risikerer fattigdom eller sosial ekskludering, hvorav minst 5 millioner barn).

Implementeringen av handlingsplanen omfatter en lang rekke konkrete tiltak, som omfatter reguleringer av arbeidslivet, mekanismer for å få unge inn i arbeidslivet, arbeidstidsdirektiver, tiltak for bedret tilgang til (etter-)utdanning, EUs «Pact for skills», strategien for barns rettigheter, og mange, mange flere.³

EUs politikk som omhandler rettigheter vil i det store og det hele også omfatte EØS-EFTA-landene (Island, Liechtenstein og Norge), da EØS-avtalen sikrer like rettigheter i hele det økonomiske området med enkelte unntak.

Strategier for antidiskriminering

EU har også fem mer spesifiserte strategier for antidiskriminering⁴:

- LGBTQI-strategien 2020-2025
- Kjønnsliekeverdstrategien 2020-2025
- Strategien for personer med funksjonsnedsettelse 2021-2030
- Antirasismestrategien 2020-2025
- Strategien for likeverd, inkludering og deltakelse for Roma 2020-2030

³ En oversikt finnes her: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>
https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/equality-and-inclusion_en

Disse følges opp av EU-kommisjonens *Task force on equality*⁵, som blant annet også skal følge opp at EUs prinsipper om likeverd og antidiskriminering speiles i all øvrig EU-politikk.

Spesifikt om politikk rettet mot barn og unge

Ett av flaggskiptiltakene til den første von der Leyen-kommisjonen var å presentere en strategi for barns rettigheter i EU, som ble lagt frem i 2021 sammen med en såkalt European Child Guarantee.

EUs strategi for barns rettigheter er delt inn i seks hovedtiltak:

- Deltakelse i demokratiet og politiske prosesser
- Sosioøkonomisk inkludering, helse og utdanning
- Beskyttelse av barn
- Et barnevennlig justissystem
- En digital verden som er trygg for barn
- Globalt (tiltak for å bedre barns stilling utenfor EU)

Strategien er utformet i samarbeid med blant annet et panel av barn og unge (en mekanisme for innspill fra barn som er blitt formalisert i *EU children's participation platform*⁶, som videreføres), og kan leses i flere versjoner (inkludert en svært sjarmerende utgave for barn) på Kommisjonens nettsider⁷. Et annet viktig element av strategien er at den forplikter EU-kommisjonen til å ta barns rettigheter i betraktning i utforming av all relevant lovgivning og i EU-programmene. Som et ledd i dette arbeidet opprettet EU-kommisjonen i 2022 dialogplattformen EU Network for children's rights⁸.

European Child Guarantee⁹ er et veiledende rammeverk som er rettet mer direkte mot sosioøkonomisk inkludering, og omfatter anbefalinger (og altså bare *anbefalinger* –da den juridiske kompetansen på utdannings- og helsefeltene i utgangspunktet ligger hos medlemsstatene) om gratis utdanning for barn, minst ett gratis måltid daglig i forbindelse med utdanning, gratis helsetjenester, tiltak for sunn ernæring, og tiltak som sikrer trygge bosteder.

I tillegg anmodes medlemsstater med relativt høyere forekomst av fattigdom blant barn om å allokere minst 5% av sine overføringer fra Sosialfondet (ESF+) til å bekjempe fattigdom (dette er imidlertid ikke aktuelt for EØS-EFTA-statene, som med unntak av Interreg og EaSI-delen av ESF+ (beskrevet i det følgende) ikke tar del i fondene).

---

⁵ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/union-equality/task-force-equality-european-commission_en

⁶ <https://eu-for-children.europa.eu/activities-news/general-assembly>

⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en

⁸ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-network-childrens-rights_en

⁹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>

Avslutningsvis har EU også lansert en rekke anbefalinger samt frigjort midler¹⁰ gjennom Erasmus+-programmet som skal bidra til å forenkle tilgang til EUs utdanningssystemer for ukrainske barn som oppholder seg i EU som følge av Russlands fullskalainvasjon.

EUs strategi for ungdom

For ungdom har EU også en egen strategi (2019-2027)¹¹, som vektlegger involvering av unge i demokrati og samfunnsliv gjennom de tre hovedområdene engasjement (som skal oppmuntre unge til å delta), nettverk (som skal gjøre det enklere å bygge og opprettholde nettverk) og mobilisering (som skal sikre ressursene som kreves for å kunne delta i samfunnslivet).

Strategien har 11 konkrete mål, og har blant annet ledet frem til ALMA-initiativet¹², som skal fungere som et supplement til Erasmus+ og EUs solidaritetskorps (for begge disse, se følgende seksjon), som særlig vektlegger å støtte unge som har falt utenfor arbeidslivet. Programmet omfatter blant annet opplæringsprogrammer og veiledning, og åpner også for mobilitet innad i EU-landene (ALMA finansieres gjennom ESF+, og er dermed p.t. ikke åpent for norsk deltakelse).

EUs arbeidsplan for idrett (2024-2027)

EU støtter en rekke tiltak gjennom policy-anbefalinger samt finansiering, primært gjennom Erasmus+-programmet. EUs arbeidsplan¹³ vektlegger deltakelse, folkehelse (som også sees i sammenheng med sosial inkludering), mangfold og tilgjengelighet for underprivilegerte grupper, som flykninger eller personer med funksjonsnedsettelse.

Konkrete tiltak med relevans for norske aktører

Som nevnt innledningsvis gir EØS-tilknytningen Norge en noe flekkvis tilknytning til EUs regelverk, og innen inkludering og sosialpolitikk er det selv innad i EU-landene svært varierende grader av hvor stor myndighet EU har til å innføre juridisk bindende tiltak, da disse politikkområdene omfatter blant annet utdanning, kultur, ungdom, idrett og helse, hvor EU kun har støttekompetanse (selv om det finnes tegn til økt EU-styring i helsefeltet etter COVID-19).

EU-programmene

Imidlertid har EU likevel gode verktøy for å påvirke innen disse områdene gjennom programmene, hvor også EØS-EFTA-landene kan delta på lik linje med medlemsstatene. Norge har valgt å delta i mange, men ikke alle, program med relevans for inkludering, barn og unge (eksempelvis deltar Norge, i motsetning til Island og Liechtenstein, ikke i EUs solidaritetskorps¹⁴).

---

¹⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_1823

¹¹ https://youth.europa.eu/strategy_en

¹² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1549&langId=en>

¹³ <https://sport.ec.europa.eu/news/adoption-of-new-eu-work-plan-for-sport-2024-2027>

¹⁴ https://youth.europa.eu/solidarity_en

Erasmus+

Kanskje aller mest relevant i denne sammenheng er Erasmus+-programmet, hvor også Norge har valgt å delta. Programmet er alt rimelig godt kjent blant norske aktører, selv om bredden i programmet kan være vanskelig å få grep om. Ungdomssegmentet i Erasmus+ åpner blant annet for ungdomsstyrte prosjekter, gruppemobiliteter til andre deltakerland, opplæring for ungdomsarbeidere samt samarbeidsprosjekter. Alle Erasmus+-prosjekter skal ta hensyn til inkluderingsaspekter. I Norge administreres ungdomssegmentet i Erasmus+ av Bufdir¹⁵.

Horisont Europa

EUs forskningsprogram – verdens største - innbefatter også forskningstematikk innen inkludering og mangfold. Konkret omhandler klynge 2, én av de seks klyngene i den samarbeidsorienterte søyle to av programmer, “Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn”. Ettersom Horisont Europa er et forskningsprogram, dreier det seg her først og fremst om indirekte arbeid med inkludering og mangfold – for eksempel evaluering av tiltak, datainnsamling og –sammenstilling, samt utvikling av nye løsninger, som sammen kan bidra både til bedre beslutningsgrunnlag for politikkutvikling og til mer effektiv implementering.

Kreativt Europa

Kreativt Europa-programmet¹⁶, EUs program for samarbeid innen kultur og media, har også en grunntanke om inkludering. Dette gir blant annet utslag i støtte for bruk og bevaring av minoritetsspråk, nasjonal eller regional kulturarv, og kulturell pluralisme. Kreativt Europa støtter også bevaring av Ukrainsk kulturarv og kulturelt liv.

EU4health

EU4health-programmet, EUs program for samarbeid innen helse, har også aspekter av sosial inkludering, som for eksempel prioriteringen av lik tilgang til helsetjenester, regulering av tilgang til legemidler i Europa (som blant annet skal sikre lik tilgang i alle deltakerland, men også at tilvirkning av legemidler som ikke er lønnsomme – eksempelvis legemidler til behandling av sjeldne sykdommer – støttes økonomisk), arbeid mot diskriminering i helsetjenester, og støtte til helsepersonell.

I tillegg kan man argumentere for at folkehelseiltak og helseberedskap mer generelt også er tiltak for like muligheter og for inkludering (da helseproblemer som går ut over deltakelse i samfunnsliv er sosioøkonomisk ulikt fordelt både mellom og innad i deltakerlandene).

Interreg

Som nevnt har EØS-EFTA-landene generelt ikke tilgang til EUs strukturfond. Interreg¹⁷ utgjør en liten del av disse hvor Norge – i likhet med Island, Liechtenstein og Sveits, samt en rekke kandidat- og nabolagsstater – bidrar økonomisk direkte til programmene bilateralt, og dermed har full tilgang til deltakelse. Interregs formål er å stimulere til samarbeid mellom medlemsland og regioner i disse, og slik styrke samhørigheten i Europa, både økonomisk og sosialt.

---

¹⁵ <https://erasmusplussungdom.no/stotteordninger/>

¹⁶ <https://kreativteuropa.no/>

¹⁷ https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en

EUs program for sysselsetting og sosial innovasjon (dvs. EaSI-delen av ESF+)

Dette er et annet felt hvor Norge direktefinansierer bilateralt egen deltakelse i en liten del av ett av EUs strukturfond. Dette programmet «har som formål å hjelpe medlemsstatene å oppnå høy sysselsetting, rettferdig sosial trygghet og en kompetent og tilpasningsdyktig arbeidsstyrke som er klar for fremtidens arbeidsliv» (per regjeringen.no¹⁸), og finansierer blant annet analyse og kunnskapsutvikling og -deling samt innovative tiltak innen arbeids- og sosialpolitikk.

Andre relevante EU-tiltak

Det europeiske utdanningsområdet¹⁹ har også inkludering som hovedfokus, og ønsker å oppnå dette blant annet gjennom økt deltakelse i utdanning, antidiskrimineringstiltak, økte muligheter for mobilitet i deltakerlandene og ved å fremme europeiske verdier. En Eurydice-rapport fra 2023²⁰ gir en oversikt over hvordan tiltakene er implementert i 39 europeiske utdanningssystemer (mange EU-land har utdanning som regional, ikke nasjonal, kompetanse, og det kan være store forskjeller innad i medlemsstater som f.eks. i Belgia og Tyskland), inkludert Norge.

Det europeiske området for høyere utdanning har også ti prinsipper for sosial inkludering. En rapport publisert i 2022 av Eurydice²¹, oppsummerer disse samt vurderer fremdriften i tiltakene, og omfatter også data fra Norge.

EUs Year of skills²² («Kompetanseåret») ble tradisjonen tro innlemmet i EØS-avtalen (EUs «år» er essensielt tematisk spesifiserte koordinerings- og informasjonskampanjer som kjøres i ett år, her i 2023), og omfatter også tiltak for inkludering. Kanskje særlig relevant for sosioøkonomisk inkludering er satsningen på økt tilgang til og samordning av etter- og videreutdanning.

Joakim P. Berg
Europarådgiver
Osloregionens Europakontor

---

¹⁸ https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/eos1/byra-program-samarbeid/euprogrammer_2021_2027/id2872715/

¹⁹ <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2020/des/-det-europeiske-utdanningsomradet-/id2790782/>

²⁰ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d886cc50-6719-11ee-9220-01aa75ed71a1/language-en>

²¹ <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/towards-equity-and-inclusion-higher-education-europe>

²² https://year-of-skills.europa.eu/index_en